

Viatge a les tenebres de l'exili republicà

a

llegim

50-51

● 'Solenoid', l'última obra mestra de Mircea Cartarescu ● 'Brànquies', el nou poemari de Guillem Gavalrà

52-53

● 'El desertor', l'excel·lent novel·la pòstuma de Siegfried Lenz
● Ressenya de 'Robinson', de Vicenç Pagès Jordà

L'editorial Adesiara redescobreix el periodista i narrador Manuel Valdeperes a través d'«Ombres entre tenebres», primera crònica novel·lada de les experiències traumàtiques dels fugitius republicans als camps de concentració francesos. El volum va ser publicat a l'Argentina el 1941, i des de llavors mai més havia sigut reeditat. Gràcies a la feina de Montserrat Bacardí i Francesc Foguet torna a llibreria

◆◆◆◆◆ Jordi Nopca

La col·lecció *De Cor a Pensa* d'Adesiara –editorial que aquest desembre celebrarà deu anys de recorregut– va néixer amb la vocació de recuperar obres d'autors catalans esfumades des de feia dècades de les llibreria. El 2012 van renéixer les *Hores angleses* de Ferran Soldevila i *Tots els monòlegs* de Santiago Rusiñol, i des de llavors han aconseguit donar una nova vida a Cèlia Suñol –amb *Primera part*, novel·la que va inaugurar el palmarès del premi Joanot Martorell el 1947, reconvertit tretze anys després en el Sant Jordi–, Agustí Bartra –de qui van relançar *L'arbre de foc*– i, més recentment, Lluís Nicolau d'Oliver, que a més de ser un destacat polític a la dècada dels 20 i dels 30 del segle passat va escriure llibres de viatges com *El pont de la mar blava* (1929).

La novetat que Adesiara acaba de presentar és el primer testimoni en llengua catalana de la reclusió dels fugitius republicans en camps de concentració francesos. “La desfeta bèl·lica del 1939 va conduir gairebé mig milió de republicans a l'exili, de primer a terres franceses i després arreu dels quatre continents –escriuen Montserrat Bacardí i Francesc Foguet, tots dos professors a la Universitat Autònoma, a la introducció d'*Ombres entre tenebres*–. Entre la munió de refugiats que van travessar la frontera pi-

rinenca hi havia els representants més destacats de les lletres catalanes que havien donat suport a la legitimitat republicana. Bona part d'aquests escriptors –Josep Pous i Pagès, Carles Riba, Anna Murià, Joan Oliver, Xavier Benguerel, Mercè Rodoreda o Pere Calders– van ser acollits hospitalàriament a la República Francesa, però, més dissortats, uns quants –Vicenç Riera Llorca, Agustí Bartra, Lluís Ferran de Pol o Joan Sales– van ser confinats als camps de concentració, com milers i milers de persones que fugien de l'horror de la guerra i de la repressió del règim de Franco”.

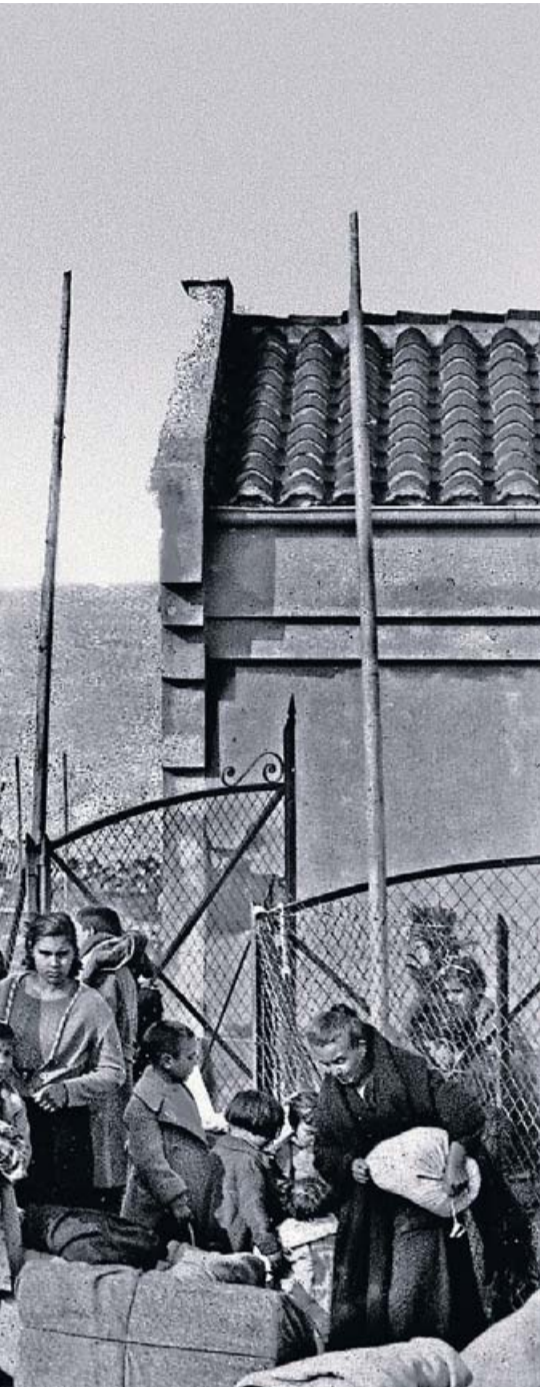
Un exili controvertit

Manuel Valdeperes (Barcelona, 1902 - Santo Domingo, 1970) forma part dels exiliats més desafortunats, no només perquè va haver de sobreviure al confinament als camps del Voló, Argelers, Montoliu i Bram, sinó perquè *Ombres entre tenebres* es va publicar a l'Argentina el 1941, en una col·lecció que publicava la *Revista de Catalunya*, i que el seu volum va tenir la desgràcia de tancar. Instal·lat a Santo Domingo i sense la intenció d'escriure mai més res en català, el nom de Valdeperes va acabar desapareixent rere els testimonis escruixidors d'Agustí Bartra (*Crist de 200.000 braços*, escrit el 1943 però publicat el 1974), Joaquim Amat-Piniella (*K.L. Reich*, escrit el 1946

OMBRES ENTRE TENEBRES
MANUEL VALDEPERES
ADESIARA
294 PÀG. / 18 €

EFE

però publicat el 1963) i Teresa Pàmies (*Quan érem refugiats*, 1975).

“El volum de Valldeperes té tres mèrits –apunta Francesc Foguet–. El primer és que explica el pas de la frontera de la gent del carrer, dels militants, el gran contingent de l'allau d'exiliats. Així fa díptic amb *Els darrers dies de la Catalunya republicana*, d'Antoni Rovira i Virgili (1940), que mostrava el relat immediat de l'exili dels dirigents. El segon mèrit és que es tracta de la primera crònica novel·lada de l'experiència del mateix autor, gairebé al mateix moment en què va passar. El llibre, per acabar, dona a conèixer una fi-

VALLDEPERES VA CANVIAR ELS VALORS DE LA REPÚBLICA PER LA DICTADURA DE TRUJILLO

gura desconeguda i ignorada, la de Manuel Valledeperes”. Montserrat Bacardí repassa breument el periple vital de l'autor. “Durant els anys vint, en plena dictadura de Primo de Rivera, Valldeperes es va començar a fer un nom en les publicacions de l'òrbita de l'esquerra catalanista, com ara *La Nau*, diari fundat per Antoni Rovira i Virgili, o la revista *Ideari* –diu–. Estava adscrit a Acció Catalana, i durant la República va ser funcionari de la Generalitat de

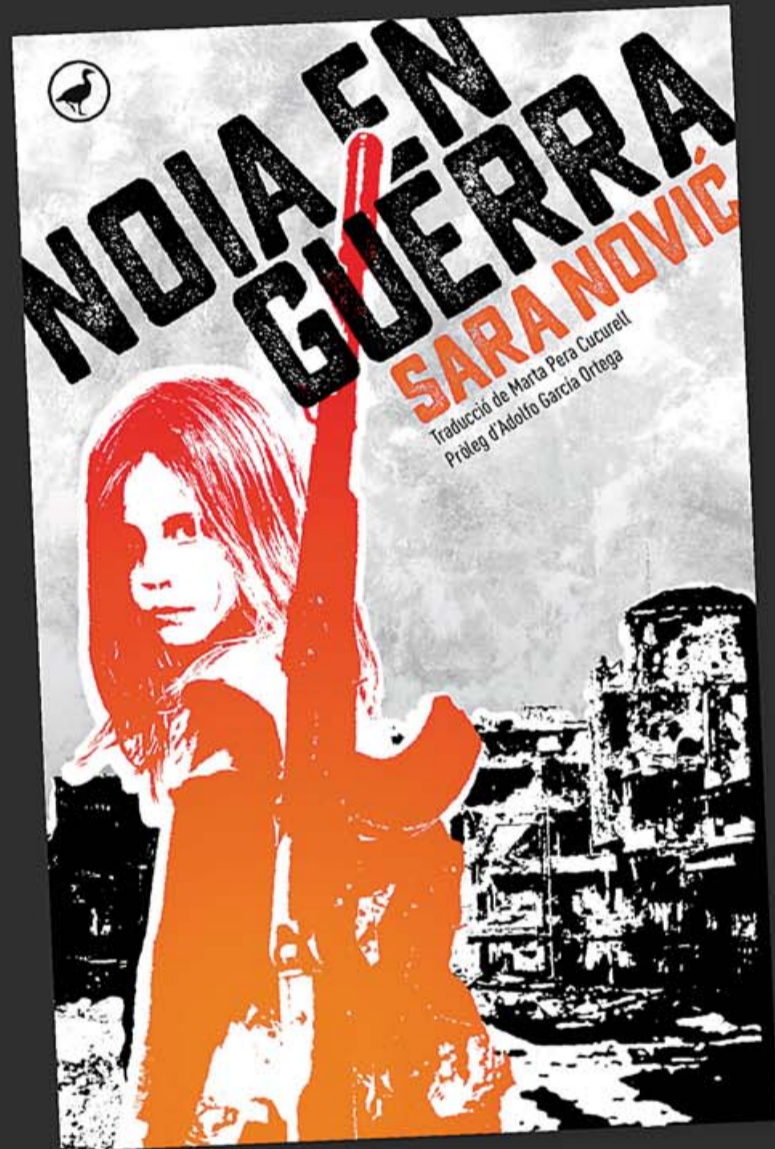
Catalunya”. Nascut a Barcelona el 1902, Valldeperes va escriure diverses peces dramàtiques, entre les quals hi havia *Amor i excursionisme* (1925) i novel·les “de tirada popular i sentimental” com *Epistolari d'una dona de món* (1927). Entre el 1936 i el 1939, el periodista i escriptor es va “comprometre amb la defensa de la legalitat republicana”, decantant-se cap a posicions polítiques pròximes a les del Partit Socialista Unificat de Catalunya, fins i tot un dels diaris que estava sota la seva òrbita, *La Humanitat*, a partir del juliol del 1938. La desfeta republicana el va portar fins a França, i després de sobreviure a les penúries dels camps de concentració va embarcar-se cap a la República Dominicana, país que vivia des del 1930 “sota la fèrula del general Rafael Leónidas Trujillo”. Valldeperes s'hi va quedar fins que hi va morir, el 1970.

“Encara que pugui semblar contradictori respecte de la trajectòria política i sindical anterior al 1939, es va integrar en la vida cultural dominicana i fins i tot va aconseguir fer-se un nom en els cenacles intel·lectuals del país”, recorda Bacardí. L'ascens de Valldeperes en el periodisme dominicà va ser “progressiu i imparabile”, i va despuntar especialment en el camp de la crítica d'art. Va ser un dels pocs refugiats d'origen espanyol que “no va haver d'abandonar Santo Domingo per raons polítiques o econòmiques”. Es més, “va mantenir una posició avantatjosa en els cercles oficials i va convertir-se en una personalitat amb una «considerable influència en el món intel·lectual dominicà»”, escriuen Francesc Foguet i Montserrat Bacardí al pròleg d'*Ombres entre tenebres*, citant Daniel Díaz i Esculies, autor de *L'exili català de 1939 a la República Dominicana* (La Magrana, 1995). Valldeperes va arribar a publicar un llibre de lloança al dictador, *Acción y pensamiento de Trujillo* (1955), en què el presentava “com el bastió de la civilització cristiana al Nou Món, l'aferriat líder anticomunista del continent americà i el defensor de la hispanitat més repatània”.

Novel·lar una experiència difícil

“Aquesta crueltat deliberada no la coneixen, els animals”, es queixa un dels personatges del llibre de Valldeperes que recupera Adesiara. En un primer moment els tres protagonistes d'*Ombres entre tenebres* són Canals, Recasens i el narrador, al qual s'afegeix Ginés. El dia a dia dels camps és explicat des de la perplexitat inicial d'haver de sotmetre's “a unes condicions de vida inhòspites i perverses”, passant per una “etapa d'organització solidària per poder sobreviure” fins que un dels homes empresonats té l'oportunitat d'embarcar-se cap a Amèrica. El text de Valldeperes “és bastit amb un estil clar i directe, enèrgic i eficaç, propi de l'ofici periodístic de més volada, amb prou nervi narratiu per a mantenir l'atenció i interès del lector, malgrat la debil·líssima trama argumental”, opinen els autors de la introducció. “L'exode és terrible, punyent –escriu Valldeperes–. Coberta per un cel de plom, la nit és negra com el destí dels catalans. Ni una clariana d'esperança en el tragí incessant i obscur del moment”.

QUAN EL PASSAT ET COLPEJA, L'ÚNICA SORTIDA ÉS TRENCAR EL SILENCI

«Íntima i immensa. La força i talent de Novic broden aquesta novel·la.»

The New York Times

Segueix-nos a:

Facebook [catedral.books](#)

Twitter [CatedralBooks](#)

Instagram [catedral.books](#)

 catedral